

Kirjasto tutkimuksen kehittämisen hankkeissa

Leena Huiku & Kaisa Kulkki & Laura Himanen

Tutkimuksen tukipalveluiden kehittäminen on viime vuosina ollut kirjastoissa suuren mielenkiinnon kohteena sekä Suomessa että maailmalla. Kilpailu tutkimusrahoituksesta on kiristynyt maailmalaajuisesti, ja Suomessa yliopistojen uusi rahoitusmalli korostaa julkaisutoiminnan merkitystä. Tämä on tuonut myös kirjastoille vaateita tarjota tukea tutkimuksen eri vaiheisiin ja kehittää uusia innovatiivisia palveluita tukemaan tutkimuksen kehittämistä. Samalla se on merkinnyt sitä, että kirjasto on hakenut uutta roolia yliopistoyhteisölle tarjottavien palveluiden tuottajana. Tässä artikkelissa kuvataan yhden kirjaston näkökulmasta tapahtunutta muutosta ja intensiivistä muutosprosessia, joka ehkä on vasta alkamassa ja joka avaa kirjastoille ja sen henkilökunnalle mielenkiintoisia kehitysnäkökulmia.

Viime vuosina yliopistoissa toteutetut tutkimuksen arvioinnit ovat luoneet pohjaa kirjastojen ja tutkimushallinnon yhteistyölle paitsi arvioinnissa myös niitä seuranneissa jatkotoimenpiteissä ja tutkimuksen kehittämishankkeissa. Arvioinnissa syntyneet yhteistyösuhteet jatkuvat luontevasti myös jatkohankkeissa. Molemminpuolinen tietojenvaihto, vuorovaikutus sekä osallistuminen organisaatorajat ylittäviin hankkeisiin helpottavat entistä parempien palvelujen tuottamista. Valtakunnallista yhteistyötä ja verkostoja on syntynyt opetusministeriön hankkeissa sekä kirjastojärjestöjen työryhmissä.

Tampereen teknillisessä yliopistossa (TTY) vuonna 2011 toteutettu tutkimuksen arviointi TUT RAE käynnisti yliopiston tutkimuksen kehittämishankkeen, johon myös kirjasto on osallistunut. Kirjasto on ollut mukana toteuttamassa yliopiston strategisia tavoitteita tutkimuksen näkyvyyden ja vaikuttavuuden edistämässä. TUT RAE -arvioinnissa tutkimuksen tasoa arvioineet paneelit totesivat muun muassa, että kaikissa tapauksissa tutkijat eivät olleet valinneet julkaisun sisältöä vastaavaa, riittävän korkeatasoista julkaisukanavaa. Julkaisujen määrä ei kaikissa yksi-

köissä ollut tarpeeksi suuri luotettavan tilastollisen analyysin tekemiseksi.

TTY:n kirjasto pyrkii tukemaan omilla toimillaan erityisesti tieteellistä julkaisemista ja sopivan julkaisukanavan valintaa. Tavoitteena on antaa työkaluja sekä tutkijoiden että laitosten julkaisutoiminnan kehittämiseen.

Kirjaston tutkimuksen tuen palvelujen kehittämisprosessi

Vuonna 2012 TTY:llä alkoi uuden tutkimustietojärjestelmän hankintaprosessi, työnimeltään TUTCRIS, joka sijoitettiin kirjastoon. Hanke vauhditti kirjaston tutkimuksen tuen palvelujen kehittämistä. Hankkeessa selvitettiin tutkimukseen liittyvien sidosryhmien tiedontarpeita ja kuvattiin tutkimuksen prosesseja. Haastatteluihin osallistui kaikkiaan lähes sata johdon, tutkijakunnan ja palveluorganisaatioiden edustajaa.

Tavoitteena oli kattavan näkemyksen rakentaminen tutkimuksen ja tutkimuksessa syntyvien tuotosten ja aineistojen tiedonhallintaan. Vaikka alun perin tavoitteena ei ollut kirjaston palvelujen kehittäminen tässä yhteydessä, melko pian syntyi ajatus hyödyntää kertynyttä mittavaa tie-

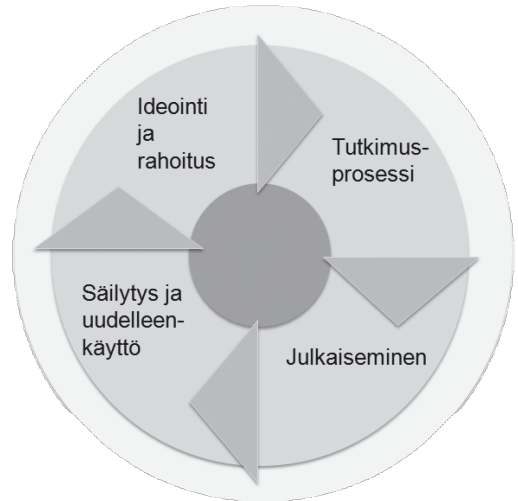
tomäärää myös kirjaston tutkimuksen tuen palveluiden kehittämässä.

Kirjaston tutkimuksen tukipalveluiden kehittämissä projektissa rakennettiin standardoitu, tuotestettu palvelukonsepti asiakkaiden tarpeiden – ei kirjaston organisaation – pohjalta. Kehittämissä käytettiin ketteriä menetelmiä (Agile 2014), joissa keskeistä on iteratiivisuus, asiakaslähtöisyys, asiakkailta saatu palaute ja sen huomioon ottaminen palveluiden jatkokehityksessä ja uusien palvelujen tuottamisessa. Ketterät menetelmät ovat alun perin ohjelmistokehityksen menetelmiä, mutta ne tarjoavat tuoreen ja kiinnostavan lähestymistavan myös organisaatioiden kehityksiprojekteihin. Kehittämistyöhön on kirjastossa osallistunut lähinnä tietopalvelun henkilöstöä, mutta myös muiden tiimien väkeä.

Tutkimuksen elinkaarimalli

Seuraavat kaaviot kuvaavat kehittämistyön tuloksena syntyneitä näkemyksiä, joissa palvelujen ke-

hittäminen, tutkimusprosessin rooli ja siihen liittyvät tutkimuspalvelut hahmottuvat keskeisinä tekijöinä. Tutkimuksen prosessien kuvaamisessa hahmottui luontevasti tutkimuksen elinkaaren mukainen prosessikaavio (kuva 1.).

Kuva 1. Tutkimuksen elinkaari

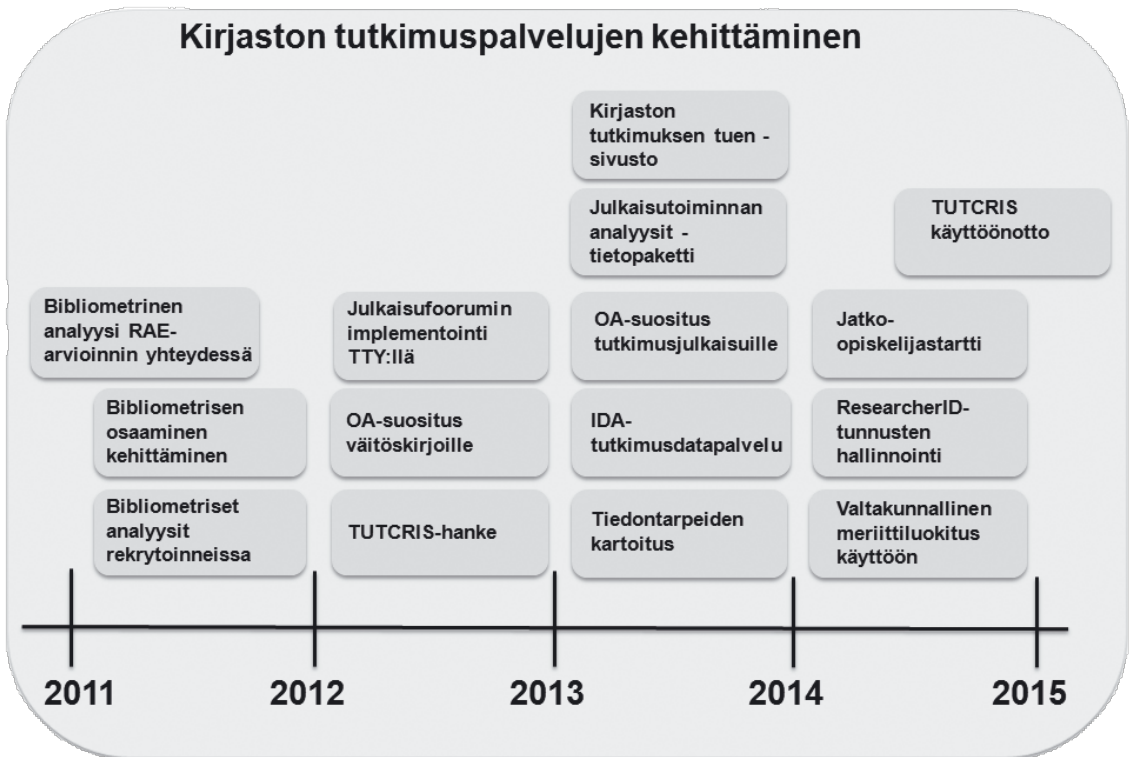
Kuva 2. Kirjaston tutkimuksen tuen palvelujen kehittämisprosessi

Tutkimuksen elinkaarimallia päätettiin käyttää myös kirjaston tarjoamien tutkimuksen tuen palveluiden jäsentämiseen ja tuotteistetun, asiakaslähtöisen palveluiden kehymallin rakentamiseen. Olemme kiinnostuneina huomanneet, et-

tä myös muilla kirjastoilla ympäri maailman on vastaavanlaisia hankkeita (mm. Vaughan 2013).

Kehittämisprosessi on kuvattu kuvassa 2.

Kuvassa 3. on palvelujen kehittämisen aikajana.

Kuva 3. Palvelujen kehittämisen aikajana

Kaavioon 4. on koottu nykyisiä ja osin tulevia kirjaston tuottamia tutkimuksen tuen palveluja.

Tutkimuksen tuotokset ja julkaisemisen tuki

Kirjaston rooli tutkimusta tukevien palveluiden kehittämisessä on painottunut luontevasti julkaisutoimintaan liittyviin palveluihin. Kirjasto on vastannut julkaisu- ja meriittitiedon keräämisestä ja raportoinnista yliopistossa 90-luvun alkupuolelta lähtien, ja ylläpitää yliopiston julkaisurekisteriä ja -arkistoa. Vuonna 2014 otettiin käyt-

töön uusi valtakunnallinen meriittiluokitus tutkimuksen tuotosten tiedonkeruussa, mikä parantaa tutkimustiedon yhdenmukaisuutta. Julkaisufoorumitietouden välittäminen ja julkaisufoorumin implementointi TTY:n julkaisurekisteriin ovat olleet pääosin kirjaston vastuulla.

TTY:n kirjastossa on käytetty bibliometriikkaa 90-luvun alusta lähtien julkaisutoiminnan analyseissä. Kuitenkin vasta tutkimuksen arvioinnin yhteydessä vuonna 2011 bibliometriikka tuli tutuksi koko TTY:n tiedeyhteisölle ja julkaisujen merkitys sekä koko organisaatiolle että yksittäisen tutkijan meritoitumiselle nousi uudella

TTY:n kirjaston tutkimuksen tukipalvelut

Kuva 4. Tutkimuksen tuen palvelujen portfolio

tavalla esiin. Arvioinnin jälkeen bibliometriikka otettiin käyttöön myös rekrytoinneissa.

Syyskuussa 2013 alettiin tarjota laitoksille Julkaisutoiminnan analyysit -tietopakettia. Tietopakettin tavoitteena on välittää tietoa laitoksen tutkijoille julkaisukanavan valinnasta, julkaisu toiminnan arvioinnista, bibliometriikasta, open acces -julkaisemisesta ja rinnakkaistallentamisesta sekä tutkimusdatan hallinnasta. Tietopaketti räätälöidään kullekin laitokselle erikseen, jotta tieteenalojen erilaiset julkaisukäytännöt voidaan huomioida. Paketti on saanut hyvän vastaanoton laitoksilla. Kirjastossa on järjestetty myös kaikille avoimia tilaisuuksia.

Open access -julkaisemisen edistäminen ja tukeminen on luonnollinen osa kirjaston toimintaa. Kirjasto ylläpitää TUT DPub -julkaisuarkistoa, jossa julkaistaan väitöskirjojen ja diplomitöiden lisäksi laitosten raportteja ja tutkijoiden julkaisemia tieteellisiä lehtiartikkeleita ja konferenssi-

julkaisuja. TTY:n rehtori suosittelee, että väitöskirjat ja tutkimusjulkaisut rinnakkaistallennetaan yliopiston julkaisuarkistoon. Rinnakkaistallentaminen kiinnostaa tutkijoita, ja open access ja mahdollisuus tallentaa omia tutkimusjulkaisujaan herättävätkin runsaasti kysymyksiä Julkaisu toiminnan analyysit -tilaisuuksissa.

Uudet verkkosivut

Vuonna 2013 toteutettiin kirjaston verkkosivujen uudistus, jossa sivujen ulkoasu ja rakenne muokattiin alusta alkaen uusiksi. Kirjaston sivuilla ei aikaisemmin ollut tutkimuksen tukipalveluille omaa osiota. Hanketta varten perustettiin kuuden hengen projektitiimi, joka tuotti uuden palvelukonseptin mukaiset verkkosivut, joissa palvelut jäsennettiin tutkimuksen linkkaaren mukaisesti laajempien otsikoiden alle. Kirjaston tutkimukselle suuntaamat palvelut tulevat näin paremmin esille, ja useat tutkijat ovatkin kerto-

neet, etteivät ole aikaisemmin tienneet tällaisten palvelujen olemassaolosta. (kuva 5).

Ideoi ja tutki -osio esittelee tutkimusprosessin alkuvaiheeseen soveltuvia kirjaston palveluita: aineistoja, tiedonhankinnan opetusta ja opastusta sekä uuden tiedon seuranta. *Julkaise*-osio on laajin ja perehdyttää julkaisukanavan valintaan, julkaisufooriin, open acces -julkaisemiseen ja rinnakaistallentamiseen. *Rekisteröi ja näy*-osiossa tutkijoita motivoidaan ilmoittamaan tietonsa yliopiston julkaisurekisteriin sekä erilaisiin verkon yhteisöpalveluihin tutkimuksen näkyvyyden lisäämiseksi. Kirjasto hallinnoi tutkimusdatan IDA-palvelua, jota myös esitellään. *Julkaisutoiminnan arviointi* -osuus kattaa julkaisutoiminnan analyysimenetelmät ja bibliometriikan.

Tutkijataidot

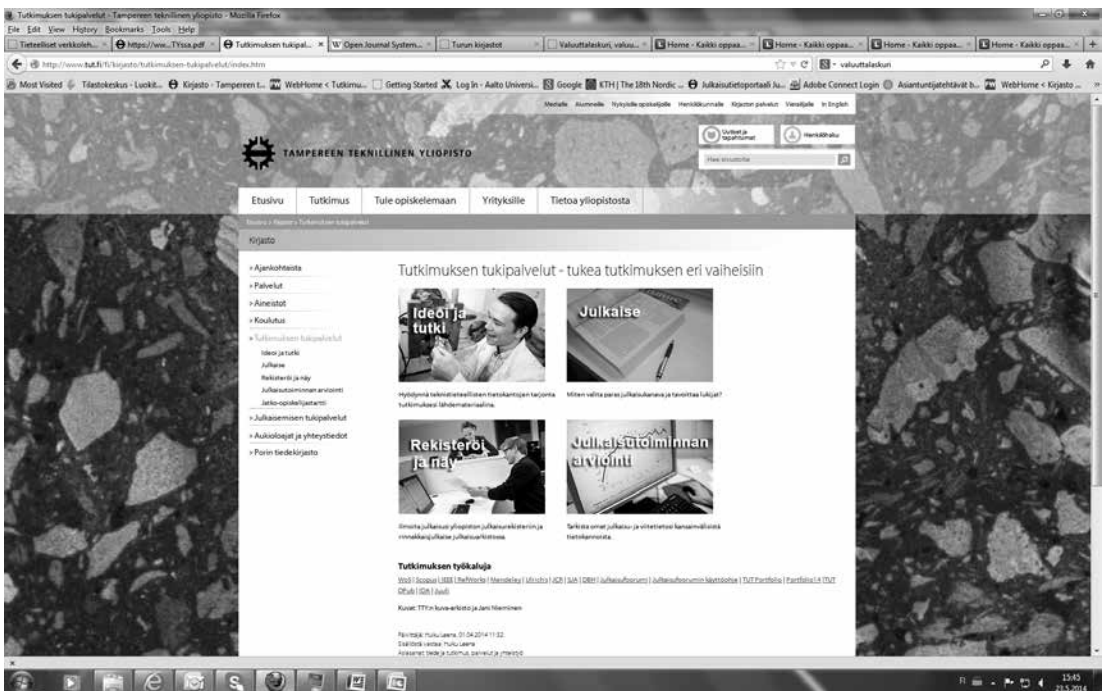
Tärkeä uusi palvelu on kokonaisuus, jota kutsutaan tutkijataitojen kehittämiseksi. Tutkijataidot voidaan ymmärtää henkilökohtaisiksi valmiuksiksi, jotka tukevat tutkijaksi kasvamisen

prosessia. Ne eivät liity substanssiin, vaan ovat yleisiä tutkijan näkyvyyteen, markkinointiin ja vaikuttavuuteen liittyviä toimintatapoja. Myös muut yliopiston palveluyksiköt tarjoavat tutkijataitoja tukevia palveluita omilta toimialueiltaan, mutta kirjastolla on oma selkeä roolinsa näiden rinnalla omalla vahvalla alueellaan. Kuvassa 4. on esitelty kootusti tutkijataitojen kehittämiseen liittyviä palveluita.

Uutena palveluna vuonna 2014 kirjasto alkoi hallinnoida ResearcherID-tunnuksia tutkijoiden puolesta. Aluksi palvelua tarjotaan pilottina professorikunnalle. Jatko-opiskelijoiden tiedonhankinnan ja julkaisemisen neuvontapalveluja tehostettiin tarjoamalla henkilökohtaista, räätälöityä opastusta.

Tutkimustietojärjestelmä

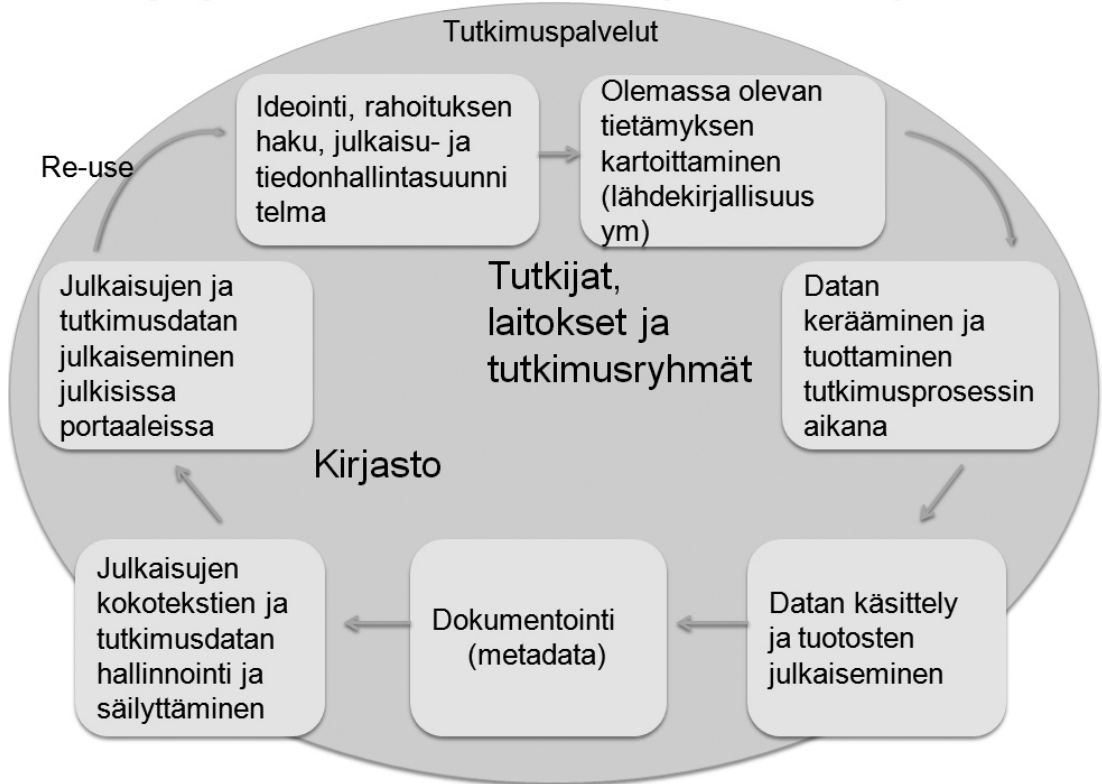
Johdon raportointi on tärkeä kehittämisalue. Tutkimustietojärjestelmän avulla saadaan työkaluja tutkimuksen näkyvyyden lisäämiseen sekä uusia analysointimahdollisuuksia ja entistä joustavam-

Kuva 5. TTY:n kirjaston tutkimuksen tuen verkkosivusto

Julkaisujen ja tutkimusdatan tuottaminen ja hallinnointi: prosessit

Kuva 6. Tutkimuksen tuotosten ja tutkimusdatan hallinnointi

paa raportointia. Hankkeessa on valmisteltu tutkimuksessa syntyvien dokumenttien ja aineistojen hallinnoinnin suunnitelmaa ja tehty kuvaus tutkimuksen tuotosten ja tutkimusdatan hallinnoinnista (kuva 6.).

Yhteistyö

Kehittämistyötä on tukenut osallistuminen kansalliseen yhteistyöhön ja verkostoituminen julkaisutiedonkeruussa, bibliometriikassa, tietomallityössä sekä tutkimustietojärjestelmän hankinnassa. Pienessä yksikössä on haastavaa irrottaa aikaa uuden oppimiseen, mutta verkostoitumisen kautta osaamisen kehittäminen on ollut mahdollista. Kansainvälistä yhteistyötä on ollut bibliometriikassa ja tutkimustietojärjestelmien piirissä EuroCRIS-järjestössä

Tutkimusprosessin tuki keskeistä palveluille

Kirjaston tutkimuksen tukipalvelujen keskeinen tavoite on tukea yliopiston strategisia tavoitteita tutkimuksen näkyvyyden ja vaikuttavuuden edistämisessä. Palvelukonseptin luomisessa oli keskeistä kestävä kehysmallin luominen palveluiden rakenteeseen. Palvelurakenne perustuu yleisen tutkimuksen prosessin hahmottamiseen, mikä tuo pysyvyyttä ja ennen kaikkea asiakaslähtöisen lähestymistavan. Vaikka kirjaston palvelut tulevat varmasti muuttumaan toimintaympäristön muutosten vuoksi, voimme aina hahmottaa palveluja tutkimuksen prosessin kontekstista. Vahvuus on myös tieteenalariippumattomuus: prosessit ovat pohjimmiltaan samanlaisia tieteenalasta riippumatta, vaikka menetelmät ja käsitteet voivat erota toisistaan.

Osaamisen ylläpitämisessä ja kehittämisessä on tärkeää kouluttautuminen ja verkostoituminen. Verkostoituminen oman yliopiston sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti kasvattaa osaamispuutetta aivan eri tavalla kuin yksin puurtaminen. Verkostojen kautta voidaan jakaa hyviä käytäntöjä. Samalla voidaan myös yhtenäistää prosesseja, vaikka se ei olisikaan ensisijainen tavoite.

Tutkimuksen tuen palveluiden kehittäminen ja vakiinnuttaminen kirjaston jokapäiväiseen palvelukonseptiin on ollut innoittava kehittämisprojekti sekä kirjaston henkilökunnalle että muulle yliopistoyhteisölle. Palveluiden vaikuttavuuden mittaaminen eksaktisti on hankalaa, mutta välitön palaute on ollut palkitsevaa ja innottaa jatkamaan edelleen kehittämistyötä. Vanhojen toimintatapojen sopeuttaminen muuttuneeseen toimintaympäristöön ja uusien kehittäminen on haastavaa, mutta tarjoaa enemmän näköaloja kuin uhkia. 📖

Lisätietoja

TTY:n kirjaston tutkimuksen tukipalvelut –sivusto ”Tutkimuksen tukipalvelut – tukea tutkimuksen eri vaiheisiin” <http://www.tut.fi/fi/kirjasto/tutkimuksen-tukipalvelut/index.htm>

Huiku, Leena, Kulkki, Kaisa & Himanen, Laura 2014. The library as part of research development work. Poster at 35th Annual IATUL Conference, 2.-5.6.2014, Espoo, Finland.

Lähteitä

Agile Alliance. <http://www.agilealliance.org/>. 5.5.2014
Lyon, L. 2012. The Informatics Transform: Re-Engineering Libraries for the Data Decade. International Journal of Digital Curation. Vol. 7 Iss. 1. DOI: 10.2218/ijdc.v7i1.220

Tenopir, C., Sandusky, R.J., Allard, S., Birch, B. 2013. Academic libraries and research data services: preparation and attitudes. IFLA Journal. Dec. 2013.

Tudor, D., Walter, G.A. 2006. Using an agile approach in a large, traditional organization, Proceedings – AGILE Conference, 2006, p. 367-373. DOI: 10.1109/AGILE.2006.60

Wade, M. 2013. Re-inventing the library: The role of strategic planning, marketing and external relations, and shared services at the National Library of Scotland. Library Review. Vol. 62 Iss. 1/2, p. 59–66. DOI: 10.1108/00242531311328177

Vaughan, K.T.L., Hayes, B.C., Lerner, R.C., McElfresh, K.R., Pavlech, L., Romito, D., Reeves, L.H., Morris, E.N. 2013. Development of research lifecycle model for library services. Journal of Medical Library Association. Vol. 101 Iss. 4 October, p. 310–314.

Tietoa kirjoittajista

*Leena Huiku, tietoasiantuntija, projektipäällikkö
Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto
leena.huiku@tut.fi*

*Kaisa Kulkki, tietopalvelusuunnittelija
Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto
kaisa.kulkki@tut.fi*

*Laura Himanen, tutkimusasiamies
Tampereen teknillinen yliopisto, Tutkimus- ja
innovaatiopalveluyksikkö
laura.himanen@tut.fi*